

Subjekt a čas / Čas (přicházející) a subjekt

Fyzika 20. století nám přinesla závažné poučení o povaze času: čas „plyne“ v souvislosti se situací a s její proměnou (a závislosti na ní). Situace však je vždy spjata s nějakým středem, k němuž se vztahuje; tímto středem je buď nějaký subjekt nebo nějaký komplex subjektů. Tato zkladní spjatost času (event. časů) a subjektu (event. subjektů) je čímsi, co zatím nebylo podrobena náležitému zkoumání. Můžeme se na to podívat také tak, že čas (tím rozumíme čas přicházející, tj. ten, který umožňuje časování pravých jsoucenc) proniká do časovosti světa prostřednictvím subjektů („skrze subjekty“). Můžeme tomu rozumět tak, že čas je v každém případě vázán na subjekty, tj. obojí čas. Subjekt sám se děje, tj. ex-sistuje, a to tím, že je aktivní a reaktivní – ve svých akcích jednak „vyčnívá“ ze sebe „ven“ do přicházející budoucnosti (tedy spíše „dovnitř“), a jednak sám sebe překračuje, tj. pracuje na sobě právě tím, že je aktivní – a jakožto výsledek svých vlastních aktivit (spíše spoluvýsledek kooperace s prostředím a okolím) mění sám sebe a takto změněný se „ukládá“ do minulosti (event. do setrvačných či setrvačnostních struktur). Subjekt ovšem můžeme být aktivní (a tedy „časovat“) pouze za předpokladu, že k tomu má dost času přicházejícího. Soustředěnost už řeckých myslitelů a pak – od nové doby – zejména přírodovědců na tzv. kauzální nexus nikdy nepřipouštěla soustředit zájem právě na tento „čas přicházející“, bez něhož by ovšem kauzalita (tj. kauzální dění) nebyla možná. To ovšem znamená, že kdyby „přicházející čas“ přestal přicházet, ustaly by nutně nejen veškeré akce a aktivity, ale byly by eo ipso přerušeny také veškeré setrvačnosti (které jsou neseny aktivitami). To, čemu říkáme „světový čas“ má nutně a vždycky „lokální“ charakter – jsou to přes sebe se překládající a navzájem se směřující i prostupující „oblasti“ časování vnitrosvětových „událostných dění“, jakýsi „chronotop“, vylučující svou povahou tzv. současnost v kosmických rozměrech.

(Písek, 040115-1.)